

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

3	3	5	5
---	---	---	---

Exam. Code :

0	4	0	2
---	---	---	---

Master of Arts (Sociology) 2nd Semester
(2053)

SOCIAL DIMENSIONS OF DEVELOPMENT

(In all Mediums)

Paper-SOC-O-621

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Attempt FIVE questions in all, including Q. No. I which is compulsory and selecting one question from each unit.

I. Attempt all the following in 30-35 words each :

- (i) What is development ?
- (ii) Gandhi on development.
- (iii) Caste as a factor in development.
- (iv) High Birth Rate and development.
- (v) Displacement.
- (vi) Role of values in development.
- (vii) What is Resettlement ?
- (viii) Erosion of Traditions.
- (ix) Risk Society.
- (x) What is capability approach ?

10×2=20

UNIT-I

II. Critically analyze ecological paradigm of development. 15

III. What are the features of Marxist perspective on development ? 15

UNIT-II

- IV. Discuss the role of social-structural factors in development. 15
V. Do you think size of population of a country facilitates development? 15

UNIT-III

- VI. What is Ethnic Resurgence? Discuss causes of Ethnic Resurgence. 15
VII. Do you think economic development creates disparity? Support your answer with examples. 15

UNIT-IV

- VIII. Peter Uvin's Human Rights and Development approach has been able to give a new viewpoint in understanding development. Comment. 15
IX. Write a note on inclusive development. Suggest some steps for inclusive development. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पांच प्रश्न कीजिए, साथ ही प्रश्न नं. I अनिवार्य है और प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का चयन करें।

I. निम्नलिखित सभी प्रश्नों को 30-35 शब्दों में लिखिए :

- (i) विकास क्या है ?
- (ii) विकास पर गांधी के विचार।
- (iii) विकास में कारक के रूप में जाति।
- (iv) उच्च जन्म दर और विकास।
- (v) विस्थापन।
- (vi) विकास में मूल्यों की भूमिका।
- (vii) पुनर्स्थापन क्या है ?
- (viii) परंपराओं का क्षरण।
- (ix) समाज के दायित्व।
- (x) क्षमता दृष्टिकोण क्या है ?

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-1

- II. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਾਰਿਸਥਿਤਿਕ ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਕਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਜ਼ਿਏ। 15
- III. ਵਿਕਾਸ ਪਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਏਂ ਕਯਾ ਹੈਂ ? 15

ਯੂਨਿਟ-2

- IV. ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ ਸਾਮਾਜਿਕ-ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਕੋਂ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 15
- V. ਕਯਾ ਆਪਕੋ ਲਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਜਨਸੰਖਯਾ ਕਾ ਆਕਾਰ ਵਿਕਾਸ ਸੁਵਿਧਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਤਾ ਹੈ। 15

ਯੂਨਿਟ-3

- VI. ਜਾਤੀਯ ਪੁਨਰੁਤਥਾਨ ਕਯਾ ਹੈ ? ਜਾਤੀਯ ਪੁਨਰੁਤਥਾਨ ਕੇ ਕਾਰਣੋਂ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 15
- VII. ਕਯਾ ਆਪਕੋ ਲਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਸਮਾਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਣੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਅਪਨੇ ਉਤਰ ਕਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਜ਼ਿਏ। 15

ਯੂਨਿਟ-4

- VIII. ਪੀਟਰ ਯੂਵਿਨ ਕਾ ਮਾਨਵਾਧਿਕਾਰੋਂ ਔਰ ਵਿਕਾਸ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣ ਉਨਨਤਿ ਕੋ ਸਮਝਨੇ ਮੇਂ ਏਕ ਨਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣ ਦੇਨੇ ਮੇਂ ਸਕਸ਼ਮ ਰਹਾ ਹੈ। ਟਿਪ੍ਪਣੀ ਕਰੇਂ। 15
- IX. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਪਰ ਏਕ ਨੋਟ ਲਿਖਿਏ। ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਲਿਏ ਕੁਝ ਸੋਪਾਨ ਸੁਝਾਓ। 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

- I. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :
- ਵਿਕਾਸ ਕੀ ਹੈ ?
 - ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ।
 - ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਕ ਵਜੋਂ ਜਾਤ।
 - ਉੱਚ ਜਨਮ ਦਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ।
 - ਵਿਸਥਾਪਨ।

(vi) ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

(vii) ਪੁਨਰਵਾਸ ਕੀ ਹੈ ?

(viii) ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ।

(ix) ਜੋਖਿਮ ਸਮਾਜ।

(x) ਸਮਰੱਥਾ ਪਹੁੰਚ ਕੀ ਹੈ ?

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-I

II. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪ੍ਰਤੀਮਾਨ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।

15

III. ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?

15

ਯੂਨਿਟ-II

IV. ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15

V. ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹੈ ?

15

ਯੂਨਿਟ-III

VI. ਨਸਲੀ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਕੀ ਹੈ ? ਨਸਲੀ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

15

VII. ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਸਮਾਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ? ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ।

15

ਯੂਨਿਟ-IV

VIII. ਪੀਟਰ ਯੂਵਿਨ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।

15

IX. ਸੰਮਿਲਤ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। ਸੰਮਿਲਤ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੁਝ ਉਪਾਵ ਸੁਝਾਓ।

15